

THOMAS MERTON MISZTIKÁJA¹

Szugyiczki Zsuzsanna

Thomas Merton (1915-1968) trappista szerzetes élete számtalan fordulatot rejtett. Vallási szempontból legjelentősebbnek mondható az 1938-as megterés-élménye és az 1958-ban átélt misztikus tapasztalata. Az előbbi a katolikus vallás felé fordította, az utóbbi pedig a globális kérdések és problémák irányába terelte őt.

Tanulmányomban Merton történelmi, vallási és személyes kontextusát, louisville-i misztikus tapasztalatának jellegzetességeit, valamint a misztikus élményt követő személyes és globális változásokat mutatom be. A kontextus ismertetésével célom az, hogy több szempontból megvilágítsam Merton, a misztikus tapasztalatot megelőző élethelyzetét: az identitását befolyásoló történelmi, vallási és személyes aspektusokat. Továbbá, a kontextus ismertetése feltételezhetően hozzájárul a misztikus tapasztalat interpretációjának mélyebb megértéséhez is.

Merton misztikus élménye meghatározó volt életének és munkásságának átalakulása szempontjából. A *Conjectures of a Guilty Bystander*² című, először 1966-ban publikált művében olvashatunk erről az élményről. Ebben a tanulmányban a misztikus tapasztalat ezen interpretációját mutatom be és jellegzetességei alapján elemzem. Tanulmányom harmadik részében a misztikus élményt követő személyes és hivatásbéli változásokat, valamint a globális érvényű tevékenységeket ismertetem, különös tekintettel Merton vallásközi párbeszéd kialakulásában betöltött szerepére.

Elemzésem elméleti keretét Gerardus van der Leeuw³ és Richard H. Jones⁴ misztikáról írt művei adják; a misztikus tapasztalatok definiálásánál

1 A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

2 Merton, T. (1989). *Conjectures of a Guilty Bystander*. New York, Doubleday.

3 Leeuw, G. (2001). *A vallás fenomenológiája*. Osiris, Budapest

4 Jones, R. H. (2016). *Philosophy of Mysticism – Raids on the Ineffable*. Albany, State University of New York.

pedig Richard King tanulmányát követem, mely szerint a misztikus tapasztalat a különbözőképpen felfogott végső valóság közvetlen tapasztalata.⁵ Richard H. Jones a misztika tárgyalásánál a tapasztalat mellett kifejezetten hangsúlyozza a tapasztalatot követő személyes és társadalmi változásokat a misztikusok életében. Gerardus van der Leeuw pedig a – misztikusok által részletesen tárgyalt – tapasztalatot megelőző utat emeli ki. Az említett szerzők alapján – háromszatú módon – tárgyalom Thomas Merton misztikáját: a tapasztalathoz vezető út (aszkézis), a misztikus tapasztalat, és a tapasztalatot követő, illetve azon alapuló interpretáció és cselekedetek alapján.

Történelmi, személyes és vallási kontextus

Thomas Merton *történelmi* kontextusa: a hidegháború korszaka az Egyesült Államokban. Az 1949-től 1991-ig tartó nyugati és keleti blokk között fennálló konfliktus, összecsapások és nukleáris fegyverkezés nagyban befolyásolták az 1934-ben az Egyesült Államokba költöző Thomas Merton munkásságát. Az elkövetkezendőkben a Merton számára releváns, haláláig tartó időszakot (1949-1968) tárgyalom majd – elsősorban az egyesült államokbeli vallásosság szempontjából. J. Ronald Oakley a hidegháború kezdeti időszakát – az 1950-es éveket – 3 periódusra osztja:⁶ (1) „*A félelem és gyanakvás kora: 1950-1952*”; (2) „*A jó évek: 1953-1956*”; (3) „*Probléma Isten Országában: 1957-1961*”. Az első szakasz a mccarthyizmushoz, a *National Council of Churches* megalapításához és a vallási fellendülés legerősebb hullámához kapcsolódik.⁷ A mccarthyizmus (vagy másképp: „*A második vörös pánik*”) elnevezés Joseph McCarthy szenátorhoz kapcsolódik. Ekkor növekedett meg a kommunista kémkedéstől való félelem: ebben az időszakban több kormányzati tisztviselő vallotta be, hogy a Szovjetuniónak kémkedik. A kínai kommunisták megnyerték a Kínai Polgárháborút és később a koreai háborúba is beavatkoztak

5 „*In a comparative context mysticism has come to denote those aspects of the various religious traditions which emphasise unmediated experience of oneness with the ultimate reality, however differently conceived.*” King, R. (2005). *Mysticism and Spirituality*. In Hinnells, J. R. (szerk.), *The Routledge Companion to the Study of Religion*. 306-322. New York, Routledge.

6 Ellwood, R. S. (1997). *The Fifties Spiritual Marketplace: American Religion in a Decade of Conflict*. New Brunswick, N. J., Rutgers University Press. 20-21.

7 Ellwood, R. S. (1997) 21.

az USA-val szemben. A National Council of Churches megalapítására 1950-ben került sor Clevelandben, Ohioan.⁸

A második periódus kezdete Eisenhower elnök beiktatásához kapcsolódik és a koreai háború végéhez. Ebben az időszakban a nemzetközi feszültségek csökkentek, de új belső feszültségek kerültek a figyelem középpontjába, melyek komoly vallási visszhangot váltottak ki. Mindez a már meglévő vallások és az ún. spirituális „alternatívák” megerősödésével járt.⁹

Az ötvenes évek harmadik szakaszában visszatért az USA és a Szovjetunió közötti feszültség a Szputnyik I. fellövését követően. 1958-ban választották meg XXIII. János pápát. Az arkansasbeli Little Rock Central High School tiltások ellenére történő deszegregálása volt az egyik legjelentősebb vallás-etikai történés ebben az évtizedben az USA-ban.¹⁰ 1959 januárjában összehívták a második Vatikáni Zsinatot. 1960-ban választották meg az USA első katolikus elnökét: John F. Kennedyt.

A vietnami háború¹¹ vitathatatlan globális méretű hatása mellett Thomas Merton munkásságának szempontjából is jelentős szerepet töltött be. Merton béke-aktivista és humanitárius törekvésének gyújtópontjául szolgált az 1954 és 1975 között zajló háború. Ironikus módon a Thaiföldön balesetben elhunyt Merton testét egy, a vietnami háborúban elesett katonák holttestét szállító, katonai repülőgépen juttatták vissza az USA-ba.¹²

Thomas Merton életútjának releváns eseményeit a Getsemani Abbey összefoglalója¹³ és Merton (első alkalommal 1948-ban közzétett) önéletrajza:

8 National Council of Churches. Hozzáférés: 2019. 10. 31. <http://nationalcouncilofchurches.us/about/history.php> 2019. 10. 31.

9 Ellwood, R. S. (1997) 21.

10 „Three years after the U.S. Supreme Court ruled unanimously in *Brown v. Board of Education* that separate educational facilities are inherently unequal, nine African American students—Minnijean Brown, Terrance Roberts, Elizabeth Eckford, Ernest Green, Thelma Mothershed, Melba Patillo, Gloria Ray, Jefferson Thomas, and Carlotta Walls—attempted to integrate Central High School in Little Rock, Arkansas.” Stanford Encyclopedia: Little Rock School Desegregation (1957), Hozzáférés: http://mlk-kpp01.stanford.edu/index.php/encyclopedia/encyclopedia/enc_little_rock_school_desegregation_1957/ 2019. 10. 31.

11 Encyclopedia Britannica: Vietnam War, Hozzáférés: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/628478/Vietnam-War> 2019. 10. 31.

12 Harmless, W. S. J. (2007). *Mystic as Fire Watcher: Thomas Merton*. In *Mystics*. Oxford, Oxford University Press. 28.

13 The Abbey of Gethsemani: Fr. Thomas Merton. Hozzáférés: <http://www.monks.org/index.php/monks-pages/thomas-merton> 2019. 10. 31.

*A hétlépcsős hegy*¹⁴ alapján vázolom. A hétlépcsős hegy a második világháborút követően számos vallásos és nem vallásos embert szólított meg, akik nemcsak a világháború borzalmaira kerestek vallási magyarázatot, hanem a hidegháború kulturális és társadalmi feszültségének ambivalens korszakában mozogtak. Merton népszerűsége a katolikusok és protestánsok körében azt jelezte, hogy a korábban, a két felekezet között meglévő éles teológiai szembenállás kezd enyhülni.¹⁵

Merton 1915-ben született a franciaországi Prades-ban, művész szülők gyermekeként. Édesapja Owen Merton új-zélandi volt, édesanyja Ruth Jenkins az Egyesült Államokból származott. A család számos alkalommal költözött más városokba/országokba, illetve utazott külföldre. 1916-ban Douglastonba költöztek, ahol Merton és bátyja, John Paul, édesanyjuk haláláig (1921) az anyai rokonoknál éltek. Ezt követően édesapjukkal 1922-ben Bermudára költöztek, majd 1925-től ismét Európában éltek. A következő évtől kezdve Merton a franciaországi Montauban város bentlakásos iskolájába járt. Rövid időn belül Angliába költözött a család, és Merton a surrey-beli Ripley Court Preparatory School diákja lett. Édesapja 1931 januárjában hunyt el. A nyarat nagyszüleinél, az USA-ban töltötte. Ugyanebben az évben megkezdte modern nyelvekkel kapcsolatos tanulmányait a Cambridge University-n. Első egyetemi éve alatt saját bevallása szerint ideje nagy részét helyi kocsmákban töltötte és kicsapongó életet élt. Egy fiatal lányt pedig teherbe ejtett.

1934-ben költözött az Egyesült Államokba, majd beiratkozott a Columbia University-re ahol a következő évtől irodalmat tanult. Tanulmányai alatt a költő és kritikus Mark van Doren inspirálta. Egyetemi évei alatt találkozott Robert Giroux-val, a későbbi szerkesztővel és könyv-kiadóval, valamint az amerikai absztrakt expresszionista festővel: Adolph Reinhardt-tal, akivel a későbbiek során is tartotta a kapcsolatot.¹⁶ Tanulmányait 1938-ban fejezte be. Ugyanebben az évben történt megtérésélménye is, amelyről alább, Merton vallási kontextusa kapcsán írok.

14 Merton, T. (2004). *A hétlépcsős hegy*. Budapest, Szent István Társulat.

15 Evans, C. H. (2013): *Histories of American Christianity*. Waco, Texas, Baylor University Press. 322-323.

16 Harmless, W. S. J. (2007)

Életének első 23 évéről rendkívül kritikusan nyilatkozik önéletrajzi írásában Merton. A későbbi megtérésélménnyel és vallási „pályára-állásával” kontrasztba állítja ezt az időszakot. Gyakran sötét, eltévelyedett korzakként jellemzi ezt a 23 évet, amelynek során a kereszténység és Isten által számára megtestesített jót és fényt nemhogy nem látta, hanem el is utasította.

Ugyancsak kontrasztba állítható életének első és második fele. Életének első felében a számos költözés, a családi veszteségek, a folyamatosan változó közeg, az egyéni útkeresés/"sötétség" volt jellemző, míg második felében a kolostor, mint hely és a szerzetesi közösség viszonylagos állandósága; illetve az elhivatott szerzetesi munka kolostoron belül és kívül. Eddigi kutatásaim alapján egyértelműnek tűnik az, hogy Merton lendülete, szenvedélye áthidalja a két időszak között felfedezhető egyértelmű és/vagy általa felvázolt különbségeket. Az a lendület, szenvedély, amelyet élete első felében vallási cél nélkül (Merton szerint őt) rossz irányba vitte, a megtérésélményt követően mederbe terelődött és könyvek, költemények, levelek és beszédek formájában artikulálódott.

Merton a megtérés-élményt megelőző *valláshoz* való viszonyával szemben rendkívül kritikus önéletrajzában. Édesapja halálát követően Németországba utazott, ahol egészségügyi problémái akadtak és vérmérgezést kapott. A betegség alatti halállal és vallással kapcsolatos gondolatairól ír önéletrajzi írásában Merton.¹⁷ Sem a betegsége alatt, sem a közeljövőben nem gondolt arra, hogy imádkozzon. Ekkor (még) agnosztikus volt. A Rómában töltött vakációja alatt kezdett templomokat látogatni, illetve a Tre Fontane trappista kolostorba is betért, de ekkor nem vett részt miséken.

Egyetemi éve alatt egy alkalommal egy hindu szerzetesnek, Brahma-charinak adott szállást, akit a hindu misztikáról kérdezett. Ezt a találkozást és beszélgetést Merton később fordulópontként értékelte vallásossága szempontjából.

17 „As far as I remember, the thought of God, the thought of prayer did not even enter my mind, either that day, or all the rest of the time that I was ill, or that whole year, for that matter. Or if the thought did come to me, it was only as an occasion for its denial and rejection. I remember that in that year, when we stood in the chapel and recited the Apostles' Creed, I used to keep my lips tight shut, with full deliberation and of set purpose, by way of declaring my own creed which was: 'I believe in nothing.'” Merton, T. (1948). *The Seven Storey Mountain*. Harcourt, New York, Brace and Company. 98.

1938-ban történt megtérésélménye Gerard Manley Hopkins, angol jezsuita pap és költő egyik művének olvasása közben.¹⁸ A műben Hopkins arról ír, hogy a katolikus hitre való áttérése során gondolkodik. Mertont 1938. november 16-án fogadták a katolikus egyház tagjává a Corpus Christi templomban. 1941-ben lépett be az Abbey of Our Lady of Gethsemani trappista¹⁹ kolostorba Kentucky államban. 1942-ben lett novícius, 1949-ben szentelték pappá. A szerzetesrendbe való belépése és pappá szentelése között számos könyvet írt.²⁰

Megtérésélménye mellett másik jelentős hatású vallási tapasztalata a misztikus tapasztalata volt, melyet 1958-ban élt át Louisville-ben. Megtérésélménye az agnoszticizmus felől a katolikus hit felé fordította, misztikus tapasztalata pedig globális problémákra irányította figyelmét és munkáját. Nyíltan állást foglalt a hidegháború kapcsán a béke mellett és kritizálta az amerikai nukleáris fegyverkezést, valamint a hidegháborús kultúrát.²¹ Ekkor kezdett eszmecserébe prominens teológusokkal és valláskutatókkal és ekkor köteleződött el az ökumenizmus mellett, illetve kezdett el érdeklődni más vallások misztikus irányzatai iránt és vált ennek nyomán a vallásközi párbeszéd egyik meghatározó alakjává. 1964-ben engedélyt kapott a kolostor elhagyására, hogy New Yorkban találkozhasson D. T. Suzukival, a híres japán Zen-kutatóval.

1965 és 1968 között a kolostor magányát kereste Merton. Ebben az időszakban írt két művet a Zenről²²; illetve ekkor publikálta *Conjectures of a Guilty Bystander* c. könyvét, melyben többek között a misztikus tapasztalatá-

18 „All of a sudden, something began to stir within me, something began to push me, to prompt me. It was a movement that spoke like a voice. 'What are you waiting for?' it said. 'Why are you sitting here? Why do you still hesitate? You know what you ought to do? Why don't you do it?' [...] Suddenly I could bear it no longer. I put down the book, and got into my raincoat, and started down the stairs. I went out into the street [...] And everything inside me began to sing – to sing with peace, to sing with strength and to sing with conviction.” Harmless, W. S. J. (2007) 215-216.

19 A trappisták a ciszterci szerzetesrend 17. században megjelent, és 1892-ben önállóvá vált reform ága, akik az eredeti ciszterci regulához tértek vissza és szigorították meg. Nevüket az első kolostorról kapták (La Trappe – Franciaország). Forrás: Magyar Katolikus Lexikon. Hozzáférés: <http://lexikon.katolikus.hu/T/trappist%C3%A1k.html> 2019. 10. 31.

20 *Thirty poems* 1944. *A Man in the Divided Sea* 1946. *Exile Ends in Glory* 1947. *The Seven Storey Mountain* és *What Are These Wounds?* 1948.

21 Harmless, W. S. J. (2007) 24.

22 *Mystics and Zen Masters* 1967 és *Zen and the Birds of Appetite* 1968.

nak interpretációját is találjuk. Ugyancsak ebben az időszakban találkozott Louisville-ben egy fiatal ápolónővel, akibe beleszeretett.

1968-ban meghívást kapott egy a nyugati és keleti szerzetesek számára tartott konferenciára, Bangkokba. Útján Ázsia felé Új-Mexikóban, Kaliforniában és Alaszkában is megállt, valamint két hónapot töltött utazással Indiában. Találkozott az ifjú Dalai Lámával Dharamsalaban. Sri Lankán, Polonnaruwa ősi romjainál jelentős vallási élményt élt át.²³ Bangkokba, a konferencia helyszínére december 7-én érkezett. Pár nappal később, 1968. december 10-én halálos áramütés érte.

A misztikus tapasztalat és interpretációja

Thomas Merton misztikus tapasztalatát 1958. március 18-án élte át Louisvillében. A tapasztalat interpretációját Merton *Conjectures of a Guilty Bystander* című, először 1966-ban kiadott művében találjuk.²⁴

Merton először a tapasztalat körülményeit írja le: Louisville egyik forgalmas kereszteződésében a *Fourth* és a *Walnut* utcák sarkán, a bevásárlónegyed központjában²⁵ történt. A város hétköznapi képére, a járókelőkre tekintve hirtelen felismerés vett erőt rajta: arra döbönt rá, hogy szereti ezeket az embereket és hogy a látszat ellenére nem idegenek és elszigeteltek egymás számára. Egy álomból való felébredésként írja le a tapasztalatot, ahol az álom az emberek elszigeteltségének hamis képzete, melyet szerzetesként átél. Ebben az illúzióban a kolostor lemondásokkal teliként, „feltételezetten szentként” és elkülönített szent létezésként tűnik fel. A szerzeteseket pedig: „pszeuodo-angyalokként”, spirituális emberekként, a lelki élet embereiként ábrázolja. Azt ismeri fel, hogy a kolostorban a világtól való elszigeteltség kép-

23 „Looking at these figures I was suddenly, almost forcibly, jerked clean out of habitual, half-tied vision of things, and an inner cleanness, as if exploding from the rocks themselves, became evident and obvious [...] The thing about all this is that there is no puzzle, no problem, and really no 'mystery'. All problems are resolved, and everything is clear, simply because what matters is clear.” Harmless, W. S. J. (2007) 28.

24 Merton, T. (1989) 156-158.

25 Az említett ponton jelenleg emléktábla áll, melynek szövege: „A revelation Merton had a sudden insight at this corner Mar. 18. 1958. that led him to redefine his monastic identity with greater involvement in social justice issues. He was >>suddenly overwhelmed with the realization that I loved all these people [...]<< He found them >>walking around shining like the sun [...]<<”

zetébe, illetve a fogadalom által szerzetesként más emberekké, vagy ahogy ő fogalmaz más fajjá való válás illúziójába könnyű beleesni.²⁶

Merton hangsúlyozza, hogy nem a hivatása létjogosultságát kérdőjelezi meg. Véleménye szerint a szerzetesrendek által képviselt értékek valóságosak és jelentőségteljesek, és nem csak a kolostor falain belül érvényesek. Misztikus tapasztalata nyomán felismerte azt, hogy a klerikusok és a laikusok ugyanúgy Istenhez tartoznak, valamint, hogy mindannyian ugyanabban a világban élünk. Az emberek, valamint a szekuláris és vallási világ elválasztottságának ilyenformán nincs létjogosultsága. A különbséget az adja, hogy a klérus tagjai felismerték ezt a kapcsolatot és hivatásszerűen kultiválják azt.

A hétköznapiak tünő²⁷ felismerés, hogy Merton maga is az emberi faj tagja, hatalmas megkönnyebbüléssel és örömmel töltötte el. Az emberi faj minden abszurditása és hibája mellett Isten által kiválasztottként látta. Azt kívánta, hogy bárcsak mindenki felismerhetné az általa tapasztaltakat.²⁸

Merton arról számol be, hogy misztikus tapasztalatában úgy látta az embereket, ahogyan szerinte Isten szemében tünnek fel - ahogy valójában léteznek: látta a lényegüket, melyet nem érnek el bűnök, vágyak, illúziók, de az önismeret sem. Azt kívánta, hogy bárcsak az emberek önmagukat és egymást is így látnák. Merton szerint így nem lenne több háború, gyűlölet és irigység. Ezt az emberekből található lényegét több különböző kifejezéssel²⁹ nevezi meg: szívük mélye, a valóságuk magva, „*le point vierge*” (az érintetlen/tiszta/szűz pont). Ez a mag/lényeg/pont Merton szerint Istenhez tartozik, ő rendez el és az ő dicsősége ragyog ezen keresztül. Különböző fény-meta-

26 *„It was like waking from a dream of separateness, of spurious self-isolation in a special world, the world of renunciation and supposed holiness. The whole illusion of a separate holy existence is a dream. Not that I question the reality of my vocation. or of my monastic life: but the conception of >>separation from the world<< that we have in the monastery too easily presents itself as a complete illusion: the illusion that by making vows we become a different species of being, pseudoangels, >>spiritual men<<, men of interior life, what have you.”* Merton, T. (1989) 156-157.

27 *„To think that such a commonplace realization should suddenly seem like news that one holds the winning ticket in a cosmic sweepstake.”* Merton, T. (1989) 157.

28 *„And if only everybody could realize this! But it cannot be explained. There is no way of telling people that they are all walking around shining like the sun.”* Merton, T. (1989) 157.

29 *„Secret beauty of their hearts, depth of their hearts, the core of their reality, „Le point vierge”, point of nothingness, point of pure truth, point of pure truth, little point of nothingness and of absolute poverty”.* Merton, T. (1989) 158.

forákkal írja le azt a pontot és az interpretációja végén azt mondja, hogy ha minden emberben meglátnánk ezt a fényt, akkor az eltűntetné az élet kegyetlenségét és sötétségét.

Merton misztikus tapasztalatának *interpretációjában* több ellentétpár és metafora található. A tapasztalat interpretációjának alapját képezi a szerzetesek, a kolostor és a hétköznapi emberek, illetve a külvilág között húzó-dó ellentét. Ez az illúzió a térben a fizikai elszigeteltségnek, a kolostorhoz kapcsolódó bezártságnak a folyománya. Az emberek közötti elszigeteltség pedig a szerzetesi fogadalommal lép életbe és a szerzetesi munkában teljesedik ki, pontosabban a munka különbözőségében: a szerzetesek csak a lelki élettel foglalkoznak. Merton szerint a „*monasztikus gondolkodás*” ennek az illúzióknak a fenntartását támogatja: a szerzetesek más attitűddel fordulnak a világ és az emberek felé. A monasztikus gondolkodás az elszigeteltség képzetét erősíti terek és emberek között is. Mint korábban említettem, Merton misztikus tapasztalatában ez a két illuzórikus távolság kerül áthidalásra. A klerikusok és a laikusok közötti különbség többé nem fundamentális: abban fogalmazódik meg, hogy a klérus tagjai tudatosak az Istenhez való tartozás vallási tanításai vonatkozásában és ez hivatásukban is tükröződik.

Amíg a vallási és szekuláris terek és személyek közötti távolság és ellentét explicit módon artikulálódik a tapasztalat értelmezésében, addig van egy, az eddigieknél sokkal lényegesebb, de kevésbé szembetűnő különbség az interpretációban. Ez a különbség az emberek hétköznapi illuzórikus „látásmódja” és a lényegre koncentráló misztikus látásmód között húzható meg. Az előbbi az emberek egymástól való elválasztottságára, különbözőségeire fókuszál. Ez az a látásmód, amelyet Merton implicit módon a háborúk, az irigység és a gyűlölet okának tart: röviden minden rossz okának, amely az emberi faj sajátja. Utóbbi pedig az emberek lényegére koncentrál. Merton ezt először önmagában, majd más emberekben ismeri fel, amikor az emberiség egységét, összetartozását tapasztalja. Ez az egység szerinte nemcsak az éppen jelenlévő emberekre vonatkozik, de nem is a Földön élő összes emberre, hanem az egész emberiségre (a valaha élt, élő és eljövendő korok embereire). Ennek a hasonlóságnak és összetartozásnak az alapja mélyen teológiai magyarázattal bír Mertonnál³⁰: az emberiség Isten általi kiválasz-

30 Az interpretációban számos helyen említi, hogy az emberiség összetartozásának az alapja az Isten általi kiválasztottság: Jézus Krisztus megtestesülése. Merton, T. (1989) 156-158.

tottsága, vagy -másképpen megfogalmazva- a minden emberben jelenlévő Isten által irányított/beragyogott létezés magva a közösség oka.

A háborúkkal és széthúzással szemben ennek a misztikus tudásnak a felismerése Merton szerint a következőképpen alakítaná át az emberiséget: térdre borulnának egymás előtt és egymást tisztelnék,³¹ illetve az összes sötétség és gyűlölet eltűnne a világból³².

A misztikus tapasztalatban átélt vallási igazság: az emberek összetartozásának leírására Merton a különböző kifejezéseket és metaforákat használ. Az emberek összetartozását és az emberiség kiválasztottságát fény-metaforákkal írja le: minden ember úgy ragyog, mint a Nap.³³ Az emberi valóság magvát a szikra pontjának³⁴ és tiszta gyémántnak³⁵ is nevezi, amely a Menynek láthatatlan fényével tündököl³⁶. Ezeknek a szikráknak az összessége

31 *„If only they could all see themselves as they really are. If only we could see each other that way all the time. There would be no more war, no more hatred, no more cruelty, no more greed [...] I suppose the big problem would be that we would fall down and worship each other.”* Merton, T. (1989) 158

32 *„It is in everybody, and if we could see it we would see these billions of points of light coming together in the face and blaze of a sun that would make all the darkness and cruelty of life vanish completely.”* Merton, T. (1989) 158.

33 *„There is no way of telling people that they are all walking around shining like the sun.”* Merton, T. (1989) 157.

34 *„At the center of our being is a point of nothingness which is untouched by sin and by illusion, a point of pure truth, a point or spark which belongs entirely to God, which is never at our disposal, from which God disposes of our lives, which is inaccessible to the fantasies of our own mind or the brutalities of our own will.”* Merton, T. (1989) 158.

35 A gyémánt saját fénnel nem rendelkezik, de csillogása. törhetetlensége miatt számos kultúrkörben használják szimbólumként. A fényt, az életet, tartósságot, romolhatatlanságot, őszinteséget és az ártatlanságot jelképezi. A kereszténységben a szenvedést elviselő Jézus Krisztus az igazi gyémánt. Forrás: 22. Pál, J. és Újvári, E. (szerk.). Gyémánt. In Szimbólumtár. Hozzáférés: http://www.balassikiado.hu/BB/netre/Net_szimbolum/szimbolumszotar.htm 2019. 10. 31. A nyugati keresztény misztikus tradícióban sem ismeretlen a gyémánt-metafora használata. Avilai Teréz a lelket gyémántból készült várkastélyként írja le: *„[...] gondoljuk el lelkünket úgy, mint egy egyetlen gyémántból vagy egy igen tiszta kristályból készült várkastélyt, amelyben sok szoba van [...]”* Avilai Szent Teréz (2011). A belső várkastély. Budapest, Jel Kiadó. 58. A lélek természetéhez tartozik a ragyogás Teréz szerint: *„[...] ennek a gyémántvárnak, akárcsak a napfényben fürdő kristálynak, természetéhez tartozik a ragyogás [...]”* Avilai Szent Teréz (2011) 124. Más alkalommal pedig a misztikus látomásában megjelenő isteni fény metaforájához használja a gyémántot: *„Ez alatt a látomás alatt oly csodálatos fényben mutatja magát az Úr, mintha a napot gyémántból készült fátyollal fődék el [...]”* Avilai Szent Teréz (2011) 156.

36 *„It is like a pure diamond, blazing with the invisible light of heaven.”* Merton, T. (1989) 158.

úgy ragyogna, mint a Nap és minden sötétséget eltüntetne.³⁷ Magát a misztikus tapasztalatot álomból való hirtelen felébredésként; felismerésként jellemzi, mely hatalmas örömet és megkönnyebbülést hozott számára.

A misztikus tapasztalat során megszerzett tudáson alapulva Merton az alábbi következtetéseket vonja le saját életére és hivatására vonatkozóan. A monasztikus gondolkodás kritikáját fogalmazza meg, melyben egy mély önreflexió is rejlik: a szerzetesek izoláltságán alapuló kiválasztottság-/más-ság-tudatot kérdőjelezi meg. Merton sem a szerzetesi értékeket, sem a szerzetesi életmódot nem hagyja hátra. A szerzetesi magányt szükségesnek és hasznosnak tartja hasonló misztikus igazságok felismerése szempontjából. A hétköznapi életbe való belemerülés és a szekuláris „szoroson kollektív lét” ezt nem teszi lehetővé.³⁸ Azonban a szerzetesi magány a misztikus tapasztalat fényében többé nem egyenlő az elszigeteltséggel. Merton úgy tekint a szerzetesi magányra és munkára, hogy az nem pusztán a sajátja, hanem ezzel tartozik a többi embernek, akik nem idegenek többé: ők nem „Ők”, hanem „saját magam”.³⁹

Nemcsak személyes, hanem globális kérdésekhez is elvezet Merton tapasztalatának interpretációja. Három helyen említ többé-kevésbé explicit módon globális és akkoriban aktuális kérdéseket. Első alkalommal akkor, amikor a kolostor és külvilág kettősségét meghaladva arról ír, hogy minden ember egy világban él: a bomba, a faji gyűlölet, a technológia, a tömegkommunikációs eszközök, a nagyvállalatok és a forradalom világában.⁴⁰

37 *„It is in everybody, and if we could see it we would see these billions of points of light coming together in the face and blaze of a sun that would make all the darkness and cruelty of life vanish completely.”* Merton, T. (1989) 158.

38 *„This changes nothing in the sense and value of my solitude, for it is in fact the function of solitude to make one realize such things with a clarity that would be impossible to anyone completely immersed in the other cares, the other illusions, and all the automatisms of a tightly collective existence.”* Merton, T. (1989) 158.

39 *„My solitude, however, is not my own, for I see now how much it belongs to them-and that I have a responsibility for it in their regard, not just in my own. It is because I am one with them that I owe it to them to be alone, and when I am alone they are not ‘they’ but my own self. There are no strangers.”* Merton, T. (1989) 158.

40 *„Certainly these traditional values are very real, but their reality is not of an order outside everyday existence in a contingent world, nor does it entitle one to despise the secular: though ‘out of the world’ we are in the same world as everybody else, the world of the bomb, the world of race hatred, the world of technology, the world of mass media, big business, revolution, and all the rest.”* Merton, T. (1989) 157.

A szavak, amelyekkel a világot jellemzi, tudatos választásra és határozott véleményre utalnak a hidegháborút és az 1950-es és 1960-as évek USA-ját illetően. A második és harmadik globális jellegű állásfoglalás egyaránt a misztikus tapasztalatban átélt igazságon alapuló globális átalakulás vízióját vázolja fel.⁴¹

Nem lehet megmagyarázni [...]⁴²; „[...] nem lehet látni, csak elhinni és >>megérteni<< egy különös képesség által [...]”⁴³; „ez egyszerűen adott...”⁴⁴ - ezekkel a kifejezésekkel ír a misztikus tapasztalat szavakkal ki-nem-fejezhetőségéről. Merton interpretációjában három helyen jelenik meg a misztikus tapasztalatok talán leginkább ismert jellegzetessége: a kimondhatatlanság vagy szavakkal ki-nem-fejezhetőség, amelyet William James fogalmazott meg elsőként.⁴⁵ Hétköznapi körülmények között használt és jól működő kifejezéseink a misztikus tapasztalatok kommunikációjának kísérletekor alkalmatlannak tűnnek. Nehéz az átélt élményeket olyan személyek felé kommunikálni, akiknek nincsen saját tapasztalatukon alapuló megértésük. Azonban a tapasztalatok jelentőségteljessége miatt a legtöbb misztikusban erős a késztetés annak valamilyen fajta kommunikálására - ezért gyakori a líra és/vagy metaforák használata. A korábban említett fény-metaforák mellett fontos kiemelni azt, hogy Merton a fent idézett szöveghelyeken megemlíti: a tapasztalatot nem tudja teljes mértékben átadni, bármilyen fontos lenne az.

Merton misztikus tapasztalatának és az interpretáció jellegzetességeinek megértéséhez hasznos az extrovertív és introvertív kategóriák ismerete. A Rudolf Otto által megfogalmazott⁴⁶ különbségtétel és a Walter

41 Ld. 31. és 32. lábjegyzet

42 Ld. 28. lábjegyzet

43 „*But this cannot be seen, only believed and 'understood' by a peculiar gift.*” Merton, T. (1989) 158.

44 „*I have no program for this seeing. It is only given. But the gate of heaven is everywhere.*” Merton, T. (1989) 158.

45 Ineffability. Ld: James, W. (2010). *The Varieties of Religious Experience*. New York, Library of America Paperback Classics.

46 Otto az ún. Inward way-t és az outward way-t különítette el az alapján, hogy a misztikus figyelme a külvilág felé vagy befelé fordul, illetve, hogy hogyan jut el a misztikus egységhez. Ld: Otto, R. (1932). *Mysticism East and West. A Comparative Analysis of the Nature of Mysticism*. London, Macmillan and Co.

Stace⁴⁷ által először alkalmazott elnevezés az elmúlt évtizedekben jelentős szerepet töltött be a misztika elméleti kutatásában több szerzőnél.⁴⁸ Richard H. Jones felosztását és definícióját⁴⁹ alkalmazva Merton tapasztalatát extrovertív misztikus tapasztalatnak tekintem. Ezek alapján Merton tapasztalatának milyenségét *alapvetően* határozták meg a tapasztalat alatt aktuális érzékszervi behatások: az emberek, akiket maga körül látott, a napfény és a város forgalmas részén való tartózkodás stb... A Merton által átélt misztikus tapasztalat megkérdőjelezi a jones-i alkategóriák érvényességi körét: természetmisztika, mindfulness meditáció és kozmikus tudatosság. Ismereteim alapján egyikbe sem sorolható be egyértelműen, de a legközelebb a kozmikus tudatosság alkategóriájához áll.⁵⁰

Merton fent elemzett interpretációja misztikus tapasztalatáról 8 évvel az élményt követően került publikálásra. Interpretációja feszegeti a kontextualizmus⁵¹ és esszencializmus⁵² között feszülő elméleti ellentétet. A kontextualizmus (vagy más néven konstruktivizmus) képviselői szerint azt, amit a

47 Stace az említett terminológia bevezetése mellett az alapján különítette el a két kategóriát, hogy mennyi felkészülést igényel a misztikus tapasztalat, teljes-e a misztikus egység és hogy maga a tapasztalat időbeli és térbeli-e. Stace egyértelműen az introvertív misztikus tapasztalatokat tartotta magasabb rendűnek. Ld: Stace, W. T. (1960). *Mysticism and Philosophy*. St. Martin's Press. Ezt később több kutató is megkérdőjelezte, többek között Richard H. Jones (2016) és Paul Marshall is (2005). Jones, R. H. (2016). *Philosophy of Mysticism – Raids on the Ineffable*. Albany, State University of New York. Marshall, P. (2005). *Mystical Encounters with the Natural World – Experiences and Explanations*. Oxford, Oxford University. Az egyes szerzők (pl. Robert K.C. Forman, Walter Stace) által a két típus között felállított hierarchia tárgyalásába bocsátkozást nem tartom célravezetőnek a tanulmány szempontjából, ezért itt erről bővebben nem írok.

48 Richard H. Jones, Paul Marshall, Ann Taves, Robert K. C. Forman

49 Jones a misztikus tapasztalatokat extrovertív és introvertív kategóriákra és további szubkategóriákra bontja az alapján, hogy aktuális érzékszervi behatások befolyásolják-e a misztikus tapasztalatok tartalmát. Jones, R. H. (2016) 1-36.

50 „*In extrovertive >>cosmic consciousness<< and mindfulness, the idea of a world of permanent, distinct objects is seen as an illusion created only by our mind incorrectly seeing what is really there, like taking a rope to be a snake, but there is a reality there, just as there is a rope in the analogy. There are no hard and fast boundaries between objects, and all objects are in flux, but this is not to deny that there is some >>objective<< reality there that is normally misinterpreted. Phenomenal reality is seen as lacking any permanent parts, but it is seen as an interconnected, constantly changing web constituted by impermanent >>entities.<<*” Jones, R. H. (2016) 177.

51 A misztikus tapasztalatok legismertebb kontextualista kutatói: Steven Katz, Robert Gimello, Hans Penner és Wayne Proudfoot

52 A misztikus tapasztalatok legismertebb esszencialista kutatói: Robert K. C. Forman, William Barnard, Jonathan Shear, James Price, Louis Nordstrom.

misztikus tapasztalat, teljes mértékben meghatározzák a várakozásai, és az, amit a nyelvi, vallási és kulturális kontextusából hoz magával. Nincsenek közvetítés nélküli, tiszta tapasztalatok.⁵³ A misztikus tapasztalatok különbözőségét a kulturális, egyéni és vallási különbségekkel teljes mértékben meg lehet magyarázni. Ezzel szemben az esszencialisták/dekonstruktivisták/nonkontextualisták szerint csak a misztikus szövegekre és kijelentésekre hat a misztikus kontextusa. A misztikus tapasztalat független a szociokulturális, a vallási és a történelmi kontextustól. Az irányzat szerint létezik egy tiszta tapasztalat, amely lényegét tekintve minden misztikus tradícióban/vallásban vagy azon kívül ugyanaz.⁵⁴

Merton tapasztalatának interpretációjában két mozzanat kapcsolódik a fent említett filozófiai irányzatok által tárgyalt kérdésekhez. Az egyik az interpretációban számos helyen megtalálható katolikus teológiai magyarázatok: az emberiség összetartozásának tapasztalata, és ennek az Isten általi kiválasztottságnak vallási tanításával való összekapcsolása. Feltehetően a tapasztalat és a szöveg keletkezése között eltelt idő miatt, a leírásban nem egyértelmű a határvonal a tapasztalatban átélt élmények és az interpretációban hozzárendelődött magyarázatok között. Ilyen formán a kontextualista álláspontot követve könnyen megkérdőjelezhető, hogy a mertoni tapasztalat misztikus tapasztalat-e. A másik, sokkal beszédesebb pont: az interpretációba beépített békepárti állásfoglalás, a tapasztalat értelmezésének aktuális globális kérdésekre való kivezetése. Jelen tanulmányban, terjedelmi okokból kifolyólag a céloom pusztán a problémafelvetés, nem pedig annak a kérdésnek az eldöntése, hogy Merton tapasztalata misztikus tapasztalat-e vagy sem.

A misztikus tapasztalatot követően – Vallásközi párbeszéd

Merton szerint a kontempláció nem pusztán egy középkori keresztény tradíció, amit elméleti szempontból lehet/szükséges vizsgálni, hanem a modern

53 Katz, S. T. (1978). Language, Epistemology and Mysticism. in *Mysticism and Philosophical Analysis*. 22-74. New York, Oxford University Press.

54 Ld: Pure Consciousness Experience in: 3. Forman, R. K. C. (szerk.) (1990). Introduction: Mysticism, Constructivism, and Forgetting, In *The Problem of Pure Consciousness. Mysticism and Philosophy*. Oxford, Oxford University Press.

kor embere számára is fontos szerepet tölthet be gyakorlati szempontból. William S. J. Harmless szerint⁵⁵ ezt a kérdést Merton két perspektíva mentén fejti ki az 1960-ban megjelent esszéjében: *Contemplation in a World of Action*. Merton egyrészt a kontemplációnak a modern kor emberének életében betöltött szerepével foglalkozik. „Mit jelent a kontemplatív élet (ima, magány, meditáció) a modern kor embere számára? Mit jelenthet? Elvesztette-e minden jelentését az emberiség számára?”⁵⁶ Másrészt, azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a keresztény hívők külső feladataihoz hogyan kapcsolódhat a kontempláció, mint lelki gyakorlat. Külső feladatok alatt különböző, a vallás által meghatározott közösségi és egyéni jellegű vallásgyakorlati elvárásokat ért (misére járni, imádkozni). Merton szerint ezeknek az elvárásoknak eleget tenni kevés – a híveknek kontemplációval szükséges mélyíteniük a hitüket.⁵⁷ A meditáció/ kontempláció, mely Merton szerint a teológia tökéletesítése⁵⁸, szorosan kapcsolódik az egyén vallási életéhez: a kontempláció és a külső cselekedetek kiegészítik egymást. A kontempláció - vagy misztika-, tehát *több pusztá víziónál*: az egyén igazi arcának keresését jelenti a hamis, bűnös, illúziókban élő arccal szemben.⁵⁹

Merton a misztikus tapasztalatát követően különösen sok figyelmet fordított a globális és társadalmi problémák felé. A szeparáltság illúziója alóli felszabadulás élménye új úton indította el, a vallásközi párbeszéd egyik újtójává vált. Misztikus tapasztalatát követően sokat foglalkozott az öku-
menizmus kérdésével; a keresztények *újra egyesülésével*.⁶⁰

Levelezett teológusokkal, valláskutatókkal, (Jacques Maritain, Jean Lec-
lerq, Martin Marty), írokkal és *költőkkel* (Boris Pasternak, Czeslaw Milosz,

55 Harmless, W. S. J. (2007)

56 Harmless, W. S. J. (2007) 19.

57 „[...] the real purpose of meditation... is the exploration and discovery of new dimensions of freedom, illumination and love, in deepening our awareness of our life in Christ.” Harmless, W. S. J. (2007) 19.

58 „Unless they are united there is no fervour, no life and no spiritual value in theology, no substance, no meaning and no sure orientation in the contemplative life.” Harmless, W. S. J. (2007) 36.

59 It is “[...] a sudden gift of awareness, an awakening to the Real within all that is real. A vivid awareness of infinite Being at the roots of our own limited being.” Harmless, W. S. J. (2007) 35.

60 „If I can unite in myself the thought and the devotion of Eastern and Western Christendom, the Greek and the Latin Fathers, the Russians with the Spanish mystics, I can prepare in myself the reunion of divided Christians. From the secret and unspoken unity in myself can eventually come a visible and manifest unity of all Christians.” Harmless, W. S. J. (2007) 25.

Henry Miller). Leveleket kapott XXIII. János és VI. Pál pápáktól. Összesen kb. 4000 levelet írt.

Azonban nemcsak a kereszténységgel kapcsolatos kihívások foglalkoztatták, komoly érdeklődéssel fordult más vallások monasztikus és misztikus tradíciói felé és számos esszét publikált a témában. Kapcsolatban állt Abraham Heschel zsidó teológussal, Louis Massignon iszlám-kutatóval, Abdul Aziz pakisztáni szúfival, Thich Nhat Hanh vietnámi buddhistával és D. T. Suzuki japán zen buddhizmus kutatóval.⁶¹

A vallásközi párbeszéd témájában Scruggs két jelentős esszét emel ki Merton munkásságából.⁶² A *Contemplation and Dialogue* címűt, mely a *Mystics and Zen Masters* c. könyvben jelent meg; illetve a *Monastic experience and East-West Dialogue-t*, amit a *The Asian Journal*-ban publikáltak.

Ryan Scruggs szerint⁶³ Thomas Merton vallásközi párbeszédet célzó teológiai módszere Canterbury Anselm ontológiai istenérvén alapul. Az eredetileg 1078-ban megjelent *Proslogion* c. műben található istenérvet, és az amögött meghúzódó „értelmet/megértést kereső hit” koncepcióját Merton *Karl Barth* teológus értelmezésén keresztül használta. A vallásközi párbeszédben gyakori apologetika és szinkretizmus problémáját igyekezte elkerülni azzal, hogy az értelmet kereső hit axiómáját alkalmazta. Scruggs szerint Merton két alapelve a vallásközi párbeszédre vonatkozóan a pozíció és a szándék. A pozíció a hívő álláspontját jelenti, amelyből kiindulva a vallásközi párbeszéd során más vallások vagy felekezetek képviselőivel a közös nevezőt keresi. Szükséges a dialógus elején egy közös alapot keresni, amelynek mentén a párbeszéd elindulhat. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a felek saját hitüket félreteszik vagy banális érvelésekre szorítkoznak. Sokkal inkább jelenti azt, hogy empátiával és alázattal fordulnak a felek egymás felé annak érdekében, hogy egy közös alapon nyugodva indulhasson el a párbeszéd és a megértés. Ez a nyitottság és alázat Merton szerint abból a saját élményből táplálkozhat, amit a hívők az átélt hit adottsága és a megélt hit merevsége

61 Harmless, W. S. J. (2007) 25.

62 S 14. Scruggs, R. (2011). Faith Seeking Understanding: Theological Method in Thomas Merton's interreligious dialogue. In *Journal of Ecumenical Studies* 46:3 (Summer, 2011), 411-426.

63 Scruggs, R. (2011) 411-426.

között tapasztalnak.⁶⁴ A második princípium a szándék, amely szorosan kapcsolódik a vallásközi párbeszéd alapvető céljához.⁶⁵ *A szándék alapelve elutasítja az apologetika védekező jellegét és a szinkretizmus felelőtlenségét, megfontolatlanágát.* Merton úgy gondolta, hogy Anzelm ontológiai istenérve alapjául szolgálhat egy ésszerű párbeszédnek - hogy modellként funkcionálhat a kortárs vallásközi párbeszédhez.

Merton azonban, nemcsak az ontológiai istenérvet használta alapként, hanem Anzelm viszonyát „közönségéhez” is. Canterbury Anzelm muszlim katonákkal állt kapcsolatban I. Roger Szicíliai gróf seregében. Az ontológiai istenérv kifejtésénél a muszlim katonákat tekintette hallgatóságának – és ez jelentős hatással volt az érvelés artikulálására.⁶⁶ Merton ezt követendő példának tartotta olyan szempontból, hogy az éppen aktuális közönség összetételét és hitét mindig szem előtt kell tartani saját álláspontunk kifejtésénél. Ez azzal jár, hogy a dialógusban résztvevő felek másfajta kommunikációs stílust és más nyelvezetet használnak, mint amit saját vallási közösségükben tennének, velük azonos hitűek körében.

A vallásközi párbeszéd szempontjából tehát kulcsfontosságú a közös alap megtalálása. Merton szerint ez a közös alap ökumenikus és két pilléren nyugszik: alázat és az emberség közös mivoltán. Az alázat abból ered, hogy mindkét fél felismeri annak alapvető nehézségét, hogy saját hitüket intellektuálisan megragadják.⁶⁷ A közös emberi mivolt hangsúlyozása mellett, hogy kézenfekvő és hatásos a közös alap megteremtésében, feltételezhetően szorosan kapcsolódik Merton misztikai tapasztalatában az *élményalapon megszerzett tudáshoz*⁶⁸. Az emberek illuzórikus különbözőségének és egymás-

64 „ >> Faith seeking understanding<< as a theological method for interreligious dialogue recognizes the distance between the gift of faith received and the rigor of faith understood. It therefore empathetically and humbly seeks after common ground for the purpose of mutual understanding, but it cannot reduce its reasoned faith to the level of reason only, or what Merton calls >>banal argumentation<<[...].” Scruggs, R. (2011) 422.

65 Scruggs, R. (2011) 412.

66 „[...] Anselm also had contact with Moslem soldiers in the army of Roger of Sicily, and that he made a deep spiritual impression on them. This is an important fact because it explains who precisely were the ‘gentiles’ that Anselm had in mind in marshalling his arguments from reason to prove the necessity of the Incarnation and Redemption in the *Cur Deus Homo*.” Scruggs, R. (2011) 418.

67 Scruggs, R. (2011) 419

68 A misztikai tapasztalatok során szerzett tudással kapcsolatos filozófiai kérdésvetések összefoglalása Richard H. Jonesnál: Jones, R. H. (2016) 37-121.

tól való távolságának képzete alóli felszabadulás számára reveláció-jellegű volt. Ezt a felismerést kívánta mások számára (tulajdonképpen az egész emberiség számára) elérhetővé tenni a vallásközi párbeszéd kapcsán végzett munkájában. Az 1968-as interpretációjában ezt a mozzanatot kimondottan hangsúlyozta. Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy ez nem egy olyan gondolat, amit másokkal pusztán megosztva megérthetünk. Bizonyos nyitottságot, illetve saját élményeket is feltételez ennek megértése. Ez az interpretáció kiválóan tükrözi Merton indíttatását és elhivatottságát a vallásközi párbeszéd iránt; csak úgy, mint a nyitás más vallások képviselői és misztikusai felé. Merton vallásközi párbeszédben való munkássága véleményem szerint összefoglalható az „alap megteremtésében”: egyrészt módszerként ezt hangsúlyozza, másrészt levelezéseiben és érdeklődésében a közös teológiai alapot kereste más vallásokkal együtt - azt az alapot, amit ő a misztikus tapasztalatában élményként átélt. Merton szerint a közös alapot megtalálni pedig csak úgy lehetséges, ha párbeszédet kezdeményezünk.

A vallásközi párbeszéd Merton szerint nemcsak más vallások megértéséhez vezet el, hanem a saját vallás hitelveinek mélyebb megértését is elősegíti a dialógusban zajló reflexiókon keresztül. Célja az is, hogy a hit és annak megértése közötti távolságot csökkentse. A vallásközi párbeszédnek azonban nem célja a térítés, és nem előzi meg a megtérést, hanem követi azt.

Összefoglaló

Nemcsak Merton történelmi kontextusa volt ellentétekkel teli, hanem a szerzetesi élete is. Magasság és mélység váltakozása keveredett sok szenvedéllyel és elhivatottsággal, amely egy jelentős és manapság széles körben ismert életműben jelenik meg számunkra.

Megtérés-élménye a katolikus hit felé fordította, misztikus tapasztalata pedig alapot nyújtott a globális problémák iránti érzékenységének növekedéséhez és elhivatottságához. Írásomban egyrészt ismertettem azt, hogy a hidegháború Amerikájának történelmi kontextusában mely személyes és vallási előzményekkel zajlott Merton misztikus tapasztalata. Ezt követően különböző elméleti megközelítések segítségével bemutattam a tapasztalat interpretációját, valamint visszautaltam a kontextus releváns pontjaira. Az

interpretáció részletes képet fest nemcsak magáról a misztikus tapasztalatról, hanem Merton globális és vallási kérdésekkel kapcsolatos állásfoglalásáról. Ezen túl megjelenik benne a Mertonra oly' jellemző kritikus gondolkodás, mely nem egyszer önmagánál indul.

Tanulmányomban arra igyekeztem rámutatni, hogy a misztikus tapasztalat nemcsak egy jelentős vallási tapasztalat és fordulat volt a szerzetes életében, hanem Merton, a vallásközi párbeszéddel kapcsolatos vitathatatlannul úttörő munkásságának alapjául szolgált - a misztikus tapasztalaton és később a kontextus keveredésével abból születő vízió nyugodott, abból nyert erőt és irányt.